

12. Мотенко Я. В. Селянський рух в Харківській губернії (1917-1921): дис. канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / Я. В. Мотенко. – Х.: 2005. – 195 с.
13. Революційне минуле Старобільщини /уклад. В. О. Щепетильників. – Видання Округової Ювілейної Комісії, Старобільськ, 1927. – 51 с.
14. Мирошниченко И. Е. Шла война гражданская... / И. Е. Мирошниченко. – Луганск: 2003. – 98 с.

Савчук Г.В.

*аспірант кафедри всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет*

РОЛЬ ІДЕЇ «ЧЕХОСЛОВАКІЗМУ» В ПРОГОЛОШЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ

Перша світова війна спричинила геополітичні зміни в Центрально-Східній Європі. Для народів регіону постала можливість державної незалежності. З огляду на процеси котрі відбувалися в післявоєнний період, виникає низка питань. Наприклад, чи був цей вибір зроблений народом або новоствореними народами, чи все ж таки представниками еліт? Чи, можливо такі результати стали плодом «Версальської системи»? Та наскільки історично обумовлені події які відбулися. Адже, державні кордони у Центральній і Східній Європі відображали скоріше геополітичні запити Антанти, ніж контури етнічних і конфесійних зон. При цьому враховувалися не стільки волевиявлення та сподівання народів або їх заслуги у роки війни, скільки ступінь їхньої лояльності й готовність стати каналом впливу країн-переможниць у даному регіоні [1, с. 15].

Утворення незалежної Чехословацької республіки на уламках Австро-Угорської імперії привертає до себе увагу контраверсійністю гіпотез щодо процесу становлення незалежної держави. У центрі уваги даної розвідки стоятиме концепція «чехословакізму», що представляє собою ідею єдності двох народів.

Однією з імперативних функцій держави як політичного інституту є консолідація її громадян, тих «своїх» і «чужих», які в силу різних реалій опинилися в одних геополітичних кордонах. Обрання певної стратегії згуртування є своєрідним індикатором майбутнього характеру взаємодії. В післявоєнних умовах новостворені держави обрали різні варіанти консолідації громадян. Можна провести паралель між Польською Республікою та Чехословацщиною, які опинилися в схожих умовах, що стосувалися національної політики. Польська Республіка зробила поворот у бік державної асиміляції, тобто формування нової державно-громадянської ідентичності. Чехословацщина, в свою чергу, спиралась на ідею «чехословакізму», заснованій на культурній і мовній близькості чехів і словаків. Ця ідея стала платформою не тільки для обґрунтування необхідності об'єднання двох народів в одній державі, але й лягла в основу Конституції,

оскільки саме Конституція є потужним символом приналежності і визнання. Вона була створена за зразком американської (преамбула конституції 1920 р. копіювала початок Конституції США «*My, národ československý...*») та була однією з найдемократичніших в Європі.

Однак важко стверджувати про прийняття і підтримку даної концепції у суспільстві. Російський дослідник А. Бобраков-Тимошкін з цього приводу зазначає, що німці в Чехії і угорці в Словаччині виступали проти створення незалежної держави, в якій вони стали б меншістю. Однак ніякого масового чехословацького руху за незалежність «знизу» практично не існувало, оскільки ці два народи найбільш близькі один до одного за мовою і культурою серед західних слов'ян, на початку ХХ століття не представляли єдину політичну націю яка могла б формулювати спільну програму [2, с. 16].

Щодо політичних еліт, то до війни вони в переважній більшості стояли на лояльних позиціях і не висували радикальніших вимог, ніж автономія в складі імперії. Словацька політична репрезентація щодо цих питань була слабшою. Однак, політики усвідомлювали, що хоча австрійська держава і не надавала слов'янам великої підтримки, вона все ж захищала їх там, де зіштовхувались інтереси Німеччини і Росії [3, с. 239].

Ідея незалежності цих «малих» народів почала втілюватись в життя за допомогою закордонної акції, оскільки за великою мірою антиавстрійська боротьба велася ззовні. Ідея єдиної Чехословацької держави під час війни стала головною в національно-політичній програмі Т.Г. Масарика. Він перший з чеських політиків запропонував програму створення незалежної Чеської держави, органічною частиною якої буде і Словаччина. Проголошення незалежної Словацької держави Масарик вважав нереальним, оскільки така акція не знайде підтримки світових політиків і навряд чи така держава вистояла б перед тиском Угорщини [4, с. 118].

Ще наприкінці серпня 1914 р. Масарик вирішив виїхати за кордон для організації боротьби проти Австро-Угорщини. Для успішного розв'язання поставленої мети необхідно було створити певні передумови, зокрема провести політичні консультації, встановити контакти із закордоном, сформувавати групу прибічників незалежності тощо [5]. Саме серед численної емігрантської діаспори знайшла підтримку ідея єдиного чехословацького народу.

Вагому роль в цих подіях відіграла Чеська національна рада на чолі з Т.Г. Масариком, Е. Бенешем та М.Р. Штефаніком, яка уклала Клівлендську угоду з Словацькою лігою 1915 р. Вона передбачала «об'єднання чеської і словацької нації в федеративному союзі держав з повною національною автономією Словаччини», тобто створення федеративної Чехословацької держави [6, с. 431]. У 1918 р., коли ще тривала світова війна, Т. Масарик від імені Чеської національної ради спромігся організувати в США підписання т. зв. Піттсбурзької угоди, де йшлося про майбутнє об'єднання чеських і словацьких земель в єдиній державі в обмін на обіцянку, що Словаччина отримає в ній автономію. Але спроби словаків здобути автономію в 1920-х рр.

виявилися марними, і проблема реальної автономії для Словаччини залишалася відкритою до 1938 р. [1, с. 21].

Отже, на етапі становлення Чехословаччини ідея «чехословакізму» зіграла позитивну роль, однак, не вирішивши словацького питання, не пройшла випробування часом. Чехословацька держава була сукупністю меншин на чолі з чехами, де навіть словаки не почували себе комфортно.

Список використаних джерел:

1. Сич О. Проблема цивілізаційного вибору в Центральній та Східній Європі: перша спроба / Олександр Сич // Україна-Європа-Світ. – Вип. 2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – С. 13–25.
2. Бобраков-Тимошкин А. Проект «Чехословакия»: конфлікт ідеологій в Первой Чехословацкой республике (1918-1939) – М.: Новое литературное обозрение, 2008. – 224 с.
3. Постоловський Р. Національно-демократичні основи проголошення незалежності Чехословаччини 28 жовтня 1918 р. / Р. Постоловський // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2013. – Т. 23. – С. 238-248.
4. Кравчук О. Т. Г. Масарик про ідею Чехо-Словацької держави та принципи її національної політики / О. Кравчук // Проблеми історії Центральної та Східної Європи: зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 1. – С. 116–122.
5. Кравчук О. Діяльність Т. Г. Масарика у червні 1914 – січні 1915 рр.: підготовка і початок чехословацької закордонної визвольної акції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asv.gov.ua/content/nauka/editions/22/2014-22/219-233.pdf>
6. Кравчук О. Чехословацька ідея Т. Г. Масарика / Кравчук О. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Т. 18. – С. 430-437.

Тимців Х.Л.

студентка;

Онищук Я.І.

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри археології

та спеціальних галузей історичної науки,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИНИКНЕННЯ ПОШУКОВОГО РУХУ ТА СТАНОВЛЕННЯ «ВОЄННОЇ АРХЕОЛОГІЇ» ЯК НАУКОВОГО НАПРЯМУ В УКРАЇНІ

Зародженню «воєнної археології» на території України передувало виникнення пошукового руху. Його розвиток можна поділити на три етапи:

- 1) Пошуковий рух в Австро-Угорщині та Польщі у час Першої світової війни та міжвоєнний період (1915-1939-ті рр.);
- 2) Становлення пошукового руху в радянський час (1943-1990-ті рр.);